

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 12 kor.
Félévre . . . 6 „
Negyedévre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felolós szerkesztő:

HAJTS BALINT.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . . 4 „
Nyolczad oldal . . . 2 „

A közoktatási bizottságban el nem mondott megjegyzések.

Éppen most folyik Budapesten a közoktatási bizottság tárgyalása. Egy félreértett megjegyzés vitt fel a szombaton tartott tanügyi bizottságba; — a közoktatási bizottság meghívója (közgyűlési előkészületek) pedig nem sejteté velem, hogy mily fontos tárgy jut dülőre. Csak Budapesten tudtam meg azt. Időm nevezetesen ezen hónapban a Paedagogiai Dolgozatok II. kötetének kiadása miatt is nagyon is ki van merve; nagyobb mérvű költséget sem magamnak, sem másnak nem akartam okozni. Hazajöttem még tegnap. Azóta dolgozom. Most pedig egyházam tanügye iránti szeretetemben gyökerező lelkiismeretem szavára letettem a rendes munkát végző tollamat, hogy írásba foglaljam azt, amit Budapesten most mondtam volna el.

Hogy csak írásban teszem ezt: ezért nem bánt lelkiismeretem. Megszoktam immár nem az eredményt nézni, hanem a célt.

Mennyi közvetlen eredményt fel nem mutató munka fekszik 30 éves tanárságom mögött. Pozsonyban kivántam a tudomány követelményeinek teljesen megfelelően szervezett theologiai facultást látni. Ennek érdekében folyt 20 évi munkám. *Egynek* éreztem magamat egyházam legjobbjával. Hisz egyházam jeleseinek 100 éves törekvése ez volt. S most már az a szerencsétlen gyakorlati-hasznosági papos irány és a püspöki seminariumok ambíciója a pozsonyi akadémia decompositióján dolgozik. Korunk körtünete ez; nem a láthatlan egyházat, az egyetemes papság elvét hangsúlyozó protestantismus fájának ez hajtása. Küzdelmünk ma eredménytelen lehet; de ha a protestantismus létjogosultsággal bír — mégis győzni fogunk; mert e cél a protestantismus szelleméből folyik; vele elvileg egy.

Már a zsinaton a tanügyi szervezet tervezése-

kor kifejtettem azt, hogy mennyire szükségünk van tanügyi főigazgatói állásra! A tanügyi-bizottság ezen eszmét is, a melynek történeti multja van, a mely egyenesen meg is valósult: elejtette. Ujra indítvány alakjában felvettem a középiskolai főigazgató szükségese intézményének életbe léptetését. Baltik püspök kérésére ezen indítványt, a mely szavai szerint kerületét izgalomban tartja (kevesebb vagy nagyobb izgalom magában véve ugyan a kerületnek sem nem árt, sem nem használ), nem tudom, hogy közelebb miért az egyetemes gyűlés ad acta tette. Tán csak nincs veszélyeztetve a püspökök tekintélye az által, hogy ha van az egyházban egy férfi, ki nek kötelessége a középiskola ügyéhez érteni és ezt protestáns szellemben ellenőrizve fejleszteni? . . . Ily nagy munkára a püspökök rá nem érnek, de nem is bírják az erre szükséges egyéb feltételeket sem. Ők nem időzhetnek hetekig egy-egy középiskola helyén, ők nem kereshetik fel hospitálva a más felekezetű vagy állami középiskolát; ők nem végezhetnek ily célú tanulmányutakat külföldön, hogy ezen összehasonlító tanulmányozás alapján kijelöljék protestáns tanügyünk fejlődésének üdvös irányát. Külön fizetéses hivatalt kell létesíteni oly férfú számára, ki azt a nagy feladatot magára vállalja, hogy az evangélikus iskolák ügyét emelje, evang. tanintézeteinken — szemben az állami egyenlősítő és inkább külsőkre vonatkozó felügyelettel a protestáns szellemet képviselje, annak sajátosságát nemcsak az iskola tárgyiban, hanem intézményeiben érvényre juttassa, s ne engedje meg, hogy az evangélikus középiskolánk ügye züllésnek induljon s intézeteink, mint az oldott kévék széthulljanak, egyházunk testéről az államnak folyton fokozódó befolyása következtében lemáljanak. Nem hallottam még eddig, hogy a tiszántúli ev. ref. egyházkerületnek és püspökének tekintélyét megkárosította volna Dóczy Imre az által, hogy az ő főigazgatósága és vezetése alatt ev. ref. közép-

koláink szépen fejlődnek és ev. ref. középiskoláink tanárai is külön egyesületben sajátos felekezeti célokra pl. az ev. ref. iskolák történetének kutatására egyesültek. Tudom pedig azt, hogy oly hódolattal és örömmel elismert tekintélye összes püspökeinknek nincs, mint a szászok püspökének, jólehet fényes tehetségű vicarius viszi önállóan a szász középiskolák főigazgatói tisztét.

Ha középiskoláinkat fenn akarjuk tartani önállóan, folyton fejlődő irányban: úgy az állam fejlesztő tényezője mellett egy oly fejlesztő tényezőt is be kell állítani közoktatási szervezetünkbe, a mely protestáns szellemünket, a renaissancenak vallási szellemét is a leghatározottabban képviselje.

Felszólalásom, indítványom eredménytelen volt a múlt évben: ma is az lett volna: de a cél ma is épp oly világosan, sőt sokkal világosabban áll előttem, mint első felszólalásomkor.

Mind ez a múlté — eredmény szempontjából, de cél szempontjából mind a két, részben megcsonkult, részben elejtett ügyem és indítványom a jövőé.

Egészen így jártam volna egyházunk szelleméből és szervezetéből tervezett nevelői oktatási eszményemmel, ha ezt ma felfejtem. Igazat adott volna a legtöbb s ha kifejtettem volna, hogy egyházunk szelleme azt kívánja, hogy a vallás kinek-kinek szent meggyőződése legyen, hogy a folyton működő isteni kegyelem, a mint azt Jézus Krisztusban oly kézzel foghatóan megjelent a történetben, kell hogy a gyermeki hit által feltárt szívünket, egész lényünket áthassa, egyéniségünket, a melylyel mint sajátos szervek egyházunk szerves egészét szolgáljuk, megszentelje. A mint azonban ugyanazt alkalmaztam volna egyházunkban létező nemzetiségi individualitásokra, s ebből azt vontam volna le, hogy a vallás itt is, ott is ezen egyéniségek alapján másképpen alakul meg s hogy ezért is a confirmationalis oktatásnak is ezen egyéniségekhez kell alkalmazkodnia: már nagy ellenmondást keltettem volna; s esetleges indítványom, hogy valamint az olvasókönyvnek, úgy a confirmationalis könyvnek és vidékenként különbözőnek kell lennie s hogy így a könyv használhatóságának kriteriuma nem egy már rég letűnt kornak dogmatikai elvontsága lehet, hanem hogy e kriterium csakis a vallási élet változatosságával és gazdagságával adott különböző tényezők ismeretéből és méltánylásából vonható le: bizonyára az ily irányu indítványom szintén elbukott volna.

A népiskolai vallásoktatás ügyében nem igen szólaltam volna fel. Szoros confessionális jellemének

híve vagyok; adnám a kátét is: de úgy, hogy ennek egyes részeit beilleszteném a történet keretébe. A tizparancsolat a törvényhozás nagyszerű látványosságú keretébe való, a miatyánk a hegyibeszédnek s így Jézusunk szentek-szentjét alkotja; a hiszekegy már az apostoli kor utáni történet keretében adandó. Csak a mi lesz, a mi történik, a mi él: az érdeklő igazán a gyermeket. — Lehet ebben igaz valami: azért azonban maradjunk meg csak a káté mellett — mostani alakjában. Nem kell mindég akadékoskodni! — így szólana a többség.

A középiskola céljait azt hiszem mindnyájan az általános műveltséget, az igaz humanumnak kifejlesztését tűzzük ki. Mindaz a mi van: az lett, az megvalósult. Csak az ismeri igazán a létezőt, a ki azt genezisébe követte és egymással összehasonlítólág sajátosságában, tehát lényege szerint felismerte. Hogy valami igazán sajátunk legyen: azt genezisében nekünk is át kell élnünk; máskülönben az csakis ránk tapadó, emlékezetünkben őrzött kincs s nem életerő!

A protestáns felfogásnak éppen az a sajátosága, hogy nem a cselekedetekre, a tényekre, hanem az érzület, az abban élő folyamatra fekteti a súlyt. Nem betűt, hanem szellemet; nem vallásos tétéleket, hanem vallásos életet követel.

S a keresztény vallásnak mi tulajdonképpeni lelke?! az isteni nagy szeretet, a mely önmagáról megfeledkezve, másnak lelkébe mélyed, annak sajátosságát kutatja és azt az isteni célgondolatot, a melyért minden egyes emberi lélek teremtett, — hogy ezzel mint sajátos szerv szolgálja Istennek országát — kiemeli és ennek fejlesztése érdekében önzetlenül fáradozik. — Az isteni szeretettől áthatott, szeretetben mindenkit sajátossága szerint szolgáló élet: ez minden igaz keresztyénnek élete; — mely akkor dicsőül meg igazán, midőn éppen az elveszendőkben a legaltöbbekben fáradhatatlanul keressük azt az isteni szikrát (a mint ezt Széchényi mondja), mely életének értéket ad.

S már most mi következik mindebből a középiskolai vallásoktatásra nézve?! az, hogy azt a vallást is az egyetemes történethez alkalmazottan kell adni, hogy keresztény, protestáns, human középiskolában akkor, midőn az indek, perzsák, egyiptomiak stb. a görögök, rómaiak, a középkor stb. történetével foglalkozunk és e népek életét mi is át akarjuk élni: hogy ugyanakkor a vallási órában ezen népek vallásával foglalkozzunk, azok szent énekeit, imáit, vallási képzeteit, világnézetét, egész kultusát, a

vallási életnek hatalmát és hatását a társadalmi életre ismerjük meg, éljük át. Mindenütt a szeretet Istenének szellemével találkozunk. Minden nép fejlődése egy-egy gyűrűt hagyott hátra az emberi művelődés fáján s ha mélyebben tekintünk be népünk életfájába: ott találjuk mindenütt eme gyűrűknek nyomait, a melyeket csakis fejlődésük egészében értünk meg. — Az a vallásoktatás, mely így a történeti élet szentek-szentjét nyitja meg, minden tanulóra a legérdekesebb a legépeletesebb tantárggyá válna; a történet tanára, a kinek protestáns iskolákban a vallást is kellene előadni éppen a népek vallásában találna meg a nép jellege sajátosságának kulcsát; s a fiuk mindnyájan éreznék a vallásnak központi jelentőségét!

Ezt akarjuk, ezen alapon állunk: de az eszközt: az általános vallástörténetet nem akarjuk. A keresztény extra vallás nevében küzdünk a keresztény vallásnak szeretetben, odaadásban, éltetésben érvényesülő szelleme ellen.

Harminc év óta hirdetem ezen eszmét — látszólag eredménytelenül. Az embernek azonban nem az a feladata, hogy eredményeket érjen el, hanem, hogy tegye kötelességét. A vetés, a plántálás a mi dolgunk. Isten majd adja szeretetből végzett munkánkra az ő áldását és meg lesz — és pedig biztosan az aratás is. — Ezen reményben örvendünk és ezen meggyőződésünk a mi erőnk. — Csak az utopia ér valamit, mert ez a jövőé! Életünk semmis, ha nem a jövőért fáradozunk. A kinek jövője nincs: annak nincs élete. — *Jöjjen* el a Te országod: de igenis minden viszonyok között *legyen* meg a Te akaratod. — Ily szellemben a külső eredménytelenség nem bánt.

Végül szerettem volna még egy gondolatot különösen középiskoláink igen tisztelt képviselőivel közölni. Ez már nem utopistikus. Berzeviczy miniszter Ur Ó Nagymeltyósága 84311 számú, f. é. október hó 7-én kelt leiratával azt a szükséges átmenetet az egyetemi studiumtól a középiskolai munkásság terére létesíteni kívánja. Jelenleg úgy voltunk, hogy a legtöbb tanárjelölt még a nélkül, hogy szakvizsgájával is végzett volna közvetlenül az egyetemből átlépett a középiskolába s itt a fiatal erőnek nyakába szakadt 18—22 heti óra — egy rakás munkajavitással. Készülni az órákra, és készülni a szakvizsgára, javítani az iskolai dolgozatokat és megírni a szakdolgozatot ez egyértékű a lehetetlen helyzettel való megalkuvással és így nem egyéb, mint a lelkiismeretlenségre való nevelés.

Ezen áldatlan viszonyoknak kívánu véget vetni a miniszter. Kiváló tanárokhoz jusson az egyetemet

végzett és szakvizsgáját sikerrel letett tanárjelölt. E kiváló tanár óráiban, iskolájában hospitáljon; ez vezesse be őt a tanítás módszerébe; adjon át neki kezdetben 10 percet, majd egy félórát, majd egy órát a tanításra. Beszéljen meg vele mindent s végre a második félévben adjon át neki egy-egy tantárgyat egy-egy osztályban legfeljebb heti 6 órával. Az igazgató pedig vezesse be a gyakorlati pedagógika és didaktika általános körébe, az iskola szervezet és adminisztráció egészébe. Egy évi ily munkásság után leteszi az illető a pedagógiai vizsgát. Tudatos módszerrel tanít, egész odaadással élhet majd hivatásának. Lelkiismeretes tanári generáció, mely a praxist az elmélettel, az életet a tudománnyal kívánja kölcsönhatásában meggyeztetni — nő fel hazánk, egyházunk áldásaként.

A miniszter ezen intézményt nem szorítja csakis az állami iskolákra. Érdeklünkben áll, hogy találjunk arra, hogy az intézményt mi már itt és ott meghonosítottuk, hogy így azután fordulhassunk államunk kormányához is, hogy emez intézményt tekintse olyanul, a mely az ő célzatainak is megfelel s a mely az ő megbízásából s így külön díjazásával is folytathassa munkásságát.

Autonomiánk akkor ér valamit, ha nemcsak védőfal, mely elszigetel, hanem termő talaj, mely magától is megtermi a kor életrevaló csiráit.

Németország és részben Ausztria is megvalósította ezen életbe átvezető intézményt. Hogy miképpen: ezt mutatom be a jövő hónapban megjelenő Pedagógiai dolgozataim II. kötetében.

Egyháznak, középiskoláinknak ezzel is szolgálni kívántam. Jelen számunknak is ez a célja. Tán nem tettem le hiába rendes munkát végző tollamat, s ha személyesen nem is, úgy legalább e soraimmal részt vettem a távolban is ma megtartott közoktatási bizottságunk ülésében.

Kelt Kolozsvárt 1904. nov. 7-én.

Dr. Schneller István
bizottsági tag.

Észrevételek a jövő magyar énekes könyv dallami részéhez.*)

Ez év husvét táján véleményadás céljából hivatalos uton kezembe jutott *Gaál* Mihály nográdmezei agárdi lelkész, hymnologiai gyűjteménye, miután *Kapri* Gyula tan. kép. igazgató és *Payr* Sándor theol. tanár urak megelőzőleg lejegyezték annak

*) A f. é. jul. 20-án Pápán tartott d. t. kerületi gyűlés alkalmával a dunántúli ker. ev. egyházi ének és zenepártoló egyesület közgyűlésére készült felolvasás.

végén az arra vonatkozó nézeteiket. Nem tudom, vajjon kívülünk más is tett-e reá még megjegyzéseket, de arra emlékszem, hogy hármunk véleménye lényegében egymással egyezett. Így nevezetesen mind hárman elismertük, hogy G. M. nagy szorgalommal és bizonyos feké hymnologiai körültekintéssel gyűjtött össze egy jó csomó egyházi dallamot. De abban is találkozott véleményünk, hogy *ez* és *ehhez* hasonló gyűjtemény nem képezheti egy egyetemes érvényű énekeskönyv dallamtárát és pedig *egyszerűen* a dallamok nagy számánál fogva; a mint emlékezem, vagy 250 dallamot mutat ki a gyűjtemény. Képzeltük, hogy minden dallamra csak 2 énekeszöveg esnék, már akkor is 500-ig menne az énekek száma. Mekkora szám kerül azonban ki, ha bizonyos kedvenc melódiákra több szöveget számítunk? Minő vastag énekeskönyv lenne ebből? *De ettől eltekintve*, hol képzelhető egy gyülekezet, a mely 250 dallamot csak tűrhető szabotossággal is énekelne. Ugy gondolom, ha valahol ennek $\frac{1}{3}$ részét *tudják*: úgy ez már igen tekintélyes szám és az ilyen tudás kétségkívül szép eredménynek mondható. De hát a gyülekezetekben rendszeren ennél jóval kevesebbet *tudnak* csak énekelni; nem is merem hozzátenni, *tiszteségesen*, mert ez vajmi ritka kivétel. Ismeretes dolog, hogy a legtöbb helyen még ma is éktelenül huzzák-vonják s kanyarítják az éneket, itt-ott a szó való értelmében orditozva, úgy hogy a fiatalabb idegzetű embernek, különösen ha véletlenül valamivel érzékenyebb a zenei hallása, szinte borsódzik a háta és épenséggel nem képzei magát az Isten házába, a hol pedig nem csak az imádság- és prédikációnak, hanem az énekeknek is, ugyan olyan építő hatással kellene lenni a hívő lelkére.

Én hajlandó vagyok ennek okát nagyrészt abban keresni, hogy gyülekezeteinkben a használatos melódiák száma rendszeren sokkal nagyobb, hogy sem képesek volnának a hívek azokat kellőleg megtanulni és hogy elég ismétlődő alkalom nyílne az azoknak reprodukálására. Már pedig ez a baj kétség kívül fokozódnék, ha például a Gaál Mihály-féle nagy melódiá gyűjtemény szolgálna zenei bázisul egy *ii. ii.* egyetemes énekeskönyv megszerkesztéséhez.

Szándékosan hangsúlyoztam az *ii. ii.* kifejezést. Épen e gyűjtemény dallam számainak tekintélyes volta újra megerősítette bennem azon már máskor is kifejezett meggyőződésemet, hogy egy *egyetemes* érvényű és mint ilyen egész Magyarországbau elfogadásra alkalmas magyar énekes könyvnek szerkesztése aligha fog valamikor sikerülni.

E gyűjteményből ugyanis kitűnik az, hogy Magyarországbau tényleg *igen sok dallamot* énekelnek ev. gyülekezeteinkben. Meg kell azonban e helyütt jegyezni, hogy e gyűjtemény koránt sem teljes. Molnár János szarvási tanító chorálgyűjteményének tartalom-jegyzéke kilenced fél száz olyan chorált mutat ki, melyek hazánkban a különféle nyelvű ev. testvérek ajkán megzendülnek.

Világos ebből, hogy már csak azért sem létesíthető egy *egyetemes* énekeskönyv, mert fizikai lehetetlenség minden vidék choraligényeit kielégíteni. A felső vidék és az alföld kedvenc melódiái bizonyára nem azonosak a dunántúli kerület gyülekezeteinek kedvelt choráljaival és viszont. A mely állításomat igazolja *az* az egyszerű tény, hogy *én*, a dunántúli ember felét sem ismerem az állítólagos származásuk szerint különféle osztályba sorolt chorálokban, melyeket Gaál Mihály úgy látszik leginkább a tótok által énekelt dallamokból gyűjtött össze s melyekről kétségkívül úgy vélekedik, hogy azokat hosszában és szelvében az országban mindenütt énekelik. Pedig hát úgy gondolom, nemcsak én, hanem kivülem sokan mások sem ismerik azoknak a dallamoknak nagy részét.

Hogy tehát a dolog *dülrö* jusson, *első felvétel* szerintem *az*, hogy mondjunk le az *egyetemes jellegről*, vagyis ne akarjunk egy általános, hazánk *összes* ev. magyar gyülekezeteinek szánt énekeskönyvet szerkeszteni. Helyezkedjünk arra az álláspontra, mely szerint *minden*, bizonyos körig terjedő dallam egyöntetőségét mutató *vidék* szerkessze meg a maga magyar énekeskönyvét*). Az ez által előálló különféleség korán sem veszélyezteti a felekezeti összetartozandóság érzetét, ez csak illusztrálja hymnologiai téren az ugyanazon *egy szellemnek* különböző nyilvánulását.

„Ein Geist u. mancherlei Gaben“ mondja jellemzően a német szálló ige. És ez okvetlen kisebb baj, mint az elkerülhetlen idegenkedés és ellenszenv, a melylyel a gyülekezeteknek legnagyobb része fogadná azt az egyetemes énekeskönyvet, melynek dallamai nagyrészt ismeretlenek előtte vagy melyből — tekintve azt, hogy a fent mondottak után a dallamok számát a *minimumra* kellene redukálni, hiányoznék kedvenc dallamának *nagy része*. Mert nem szabad elfelejtetnünk, hogy a megszokott dallamokhoz

*) Az újabb kezembe került Paulik-féle melódiá javaslat, bár kedvezőbb színben tünteti fel a melódiá nehézségét, s azoknak elhárítását lehetőnek tartja, engem még sem győz meg arról, hogy e véleményről letegyek.

hasonlíthatlanul jobban ragaszkodik a nép, mint a szövegekhez.

De hát kérdezhetné valaki, nem szakad-e meg ez által minden kapocs, a mely minket magyarországi evangélikusokat egymással összefűz akkor, midőn magasztos himnuszainkban dicsérjük az Istent? Nem szűnik-e meg ez által a jövőben minden lehetősége annak, hogy a hazánk külöfféle vidékeiről származó hiveink alkalomadtán együtt énekelhessenek, ha valahol találkoznak az Isten házában?

Ezen veszély véleményem szerint igen könnyen elhárítható az által, ha megállapítjuk *azon dallamokat*, a melyeket gyülekezeteinkben *kivétel nélkül* ismernek és arról gondoskodunk, hogy az ezen közös melodiákra írt mintaszövegek minden szerkesztendő magyar énekeskönyvbe felvétessenek. 25—30, de ha van, lehet több is, — ilyen általánosan ismert közös melodiának tekintetbe vétele, gondolom már eléggé markirozná az összetartozandóságnak érzetét.

És ezzel úgy hiszem, egyttal ki is volna jelölve *az út és mód is*, mely szerint megszerkesztjük hazánkban a majdan létesülő ev. magyar énekeskönyveinket. Megkísérlem ezt néhány szóval körvonalozni, úgy a mint én azt elképzelem.

a) *Első sorban* meg kell állapítani, — és ezt végezhetné valamely *egyetemes bizottság*, de minden esetre olyan, a *melyik tesz is valamit*, — mondom meg kell állapítani azon dallamokat, a melyeket egyházainkban nyelv és nemzetiségi különbség nélkül mindenütt énekelnek. Nem tudom, hogy mekkora számot mutatnak ki majd ezen dallamok; de feltéve, hogy az talán nagyon tekintélyes lenne, úgy azt tartom, a netaláni *redukálás szükségé* esetében, *czekebből*

b) Másodsorban ki kell válogatnunk *azokat*, melyek *zenei értékek* mellett leginkább megfelelnek a magyar *népdal ritmusának*, tehát különösen a felütés nélküli *trochaikus* lejtéstűket; a felütések közül csak azokat, melyek kiváló zenei értékkel bírnak: mondjuk pl. a stilszerű, valamely régi egyházi hangnemben írott, komoly, magasztos színezetűket. Mert ne gondoljuk, hogy choral énekeink zeneileg egyforma értékűek; van azok közt bizony selejtesebb is; azért válogassuk ki a javát.

Ezek a dallamok és — ha sikerül találni, az egyértelműen elfogadott rájuk illő szövegek képeznek aztán az egyes énekeskönyvek énekeinek és dallamainak mintegy *zenei és szövegi közös törzset*.

Csak ezen experimentum sikeres végrehajtása után következnék az én felfogásom szerint az egyes

vidékeknek szánt — *külön énekeskönyvek* megszerkesztése.

Én ezt az utat magyarországi sajátos viszonyainknál fogva olyan *természetesnek*, oly *egyedül helyesnek* tartom, hogy másként el sem képzelhetem ev. magyar egyházi énekeskönyvünk reformját.

A mi speciális dunántúli énekeskönyvünk dallami részének megállapítása aztán ugyanilyen formán megyen végbe. Ha megvannak állapítva a közös törzset képező dallamok, akkor az előbbihez *hasznoló eljárással újra* kiválogatjuk *előszőr* azokat, melyeket kerületünk magyar gyülekezeteinek legtöbbjében v. esetleg mindenütt énekelnek, aztán továbbá azokat, melyek ha nem is oly *általánosak*, de legalább zeneileg értékesek, ezek közt pedig leginkább a speciális magyar chorálokot.

És e helyen legyen szabad *még egy dologra* felhivnom a figyelmet, egy dologra, melyet néhány évvel ezelőtt abban az *időben*, midőn hozzá fogott a mi kerületi énekügyi bizottságunk egy új énekeskönyv szerkesztéséhez, mások mintegy ötletképen felvetettek, mely fölött *pro* és *contra* sok vita is folyt, közben izléstelen módon is, a nélkül azonban, hogy valaki azután tudtommal behatóbban foglalkozott volna vele.

Hát én megvallom, hogy ismételve gondolkoztam felette s mi több, sokat tündöttem rajta, hogy is lehetne e tekintetben valami eredményhez jutni.

De hadd mondjam meg előbb, miről van szó. Többen, köztük *Kálmán Farkas* ref. lelkész, *Csengey Gusztáv* eperjesi colleg. tanár hangsúlyozták, hogy *itt* az idő és alkalom, hogy a choriált *megmagyarosítsuk*. Sőt ez volna tulajdonképen *előfeltétele* az új magyar énekeskönyv létesítésének. Hogy az egyik choriambikus magyar népdal ritmust ajánlott, a másik egyéb, cifra, állítólagos magyar ritmikai schémákkal szolgált, a mely receptekből azonban nem igen kértek, azt csak futólag érintem.

De nem hallgathatom el, hogy a dolog felett gondolkozva bizonyos fokig nemcsak módosult az akkor nyilvánított nézetem, de ezen felül mindinkább megerlelődött és megerősödött bennem *az a meggyőződés* is, hogy igen is kell valamit tennünk, hogy *hazafias nemzeti érzésünk* istentiszteleti szent énekeink dallamaiban is kifejezésre jusson. Ezt természetesen nem tesszük, hogy a mi népdalritmusunkat az ő különböző formájú choriambikus ütemeivel belevigyük chorálmelodiáinkba; ennek ellentmond nemcsak a technikai kivitel nehézsége, hanem talán még inkább a profán színezet, melyet

ez a ritmizált forma a choraldallamnak kölcsönözne. Én úgy vélem, a vallásos kegyelet azt parancsolja, hogy a templomban ne úgy énekeljünk, mint a főnóban, avagy a pohár mellett.

De hát nem is ezen fordul meg a chorál kívánatos *magyarossága*: hanem egyszerűen azon, hogy a dallam ritmikailag *ellentétben* ne álljon a magyar nyelv természetes hangsúlyával.

Tudva pedig azt, hogy a magyar dal trochaikus lejtésű szövegéhez a dallam csak úgy simulhat, ha ennek zenei ritmusa szinte trochaikus lejtésű,

a) a *dallamok kiválasztásánál* a mint már fentebb ismételve megemlítettem, előnyt adunk mindazon choralmelodiáknak, melyeknek felütés nélküli trochaikus lejtése megegyezik a magyar vers természetes hangsúlyával.

b) A *szövegek* közül pedig *azokat*, melyekben *nagyon erősen* érezhető a felütéses ritmussal megegyező *metrikus jambus*, igyekezzünk úgy átformálni, hogy esetleg később felütés nélküli dallam könnyen reá húzható legyen.

Mert fel kell tennünk azon kedvező eshetőséget is, hogy felmerülhetnek ugyanakkor komponált érdemes dallamok, v. a mire nem egyszer gondoltam találkoznak régiebb magyar, teszem kuruckorszakbeli dallamok, melyek egyszerűsített ritmusok mellett, felséges színezetű chorálokká válnak.

Én a chorál megmagyarosításának még egy más módjával is foglalkoztam. Szem előtt tartva a példát, mely szerint a *dunántúl* épen egyik legfelségesebb, de eredeti alakjában kétségkívül tipikus német chorálunkat igen sikerült magyarosított alakban éneklük, — a dunántúli énekes-könyvünkben előforduló „*Erős várunk nekünk az Isten!*” magasztos prot. himnusunkra gondolok, az az eszmém támadt, nem lehetne-e hasonló módon más szép, de jelenlegi alakjában idegen ritmussal bíró prot. chorálunkat így átmagyarosítani a nélkül, hogy a *dallam*, leszállítva új magyaros ritmusát, *lényegében* megváltoznék. Probát is tettem s mondhatom, úgy találtam, hogy egyik-másik chorálon csekély módosítással, egy-egy szótag elhagyásával v. esetleges megtoldásával ez az experimentum oly sikeresen volna végrehajtható, hogy az átváltoztatás után senki sem mondaná azt, hogy az a chorál nem magyar eredetű. Ott természetesen, hol az átmagyarosítás nem menne a nélkül, hogy erőszakot ne követnénk el az eredeti dallamon, tartózkodunk az ilyen kísérletezéstől s inkább valamely más magyaros ritmusa parallell melodia után kutatunk. Ha pedig classikus szépsége akkora, hogy elhagyását sajnálnunk kellene, úgy

megtartjuk idegen ritmusa mellett is. Csak például hozom fel azt a szép chorálunkat: „*Szívem szerint kívánom*”, melynek ritmusán nem változtathatunk, a nélkül szépségéből, formájából kivetköztetjük, de melyikünk egyezne bele szívesen, hogy ezt kivessük magyar énekeskönyvünk dallamtárából.

Világos, hogy ezen dallam átmagyarosítási munkának meg kellene előznie az új énekeskönyv szövegi részének megszerkesztését, mert ez a hozzávaló alkalmazkodás végett megkívánja a szövegeknek esetleges átdolgozását is; de világos az is, hogy ez a munka alapos szakértelmet, művészi izlést és az ügy iránti meleg érdeklődést és szeretetet tételez fel. Mert oly művészetlenül nem hajtható ez végre, mint ahogyan pl. a ref. te. tvéregyházban eljártak, a hol egyszerűen úgy magyarosították át az idegen ritmusú chorált, hogy a taktus vonalt a felütés esetében egy kótával arrább tolták. Az alapos zenész, aki tudja, hogy mily eltörölhetlen bázisa a dallamnak az azzal egyidejűleg megszületett ritmus, ezen eljárás felett természetesen mocsolyog, tudva azt, hogy ez csak szemnek és nem fülnek való munka, s hogy a taktus vonalnak eltolása a dolog lényegén semmit sem változtat, mert a felületes dallam idegen ritmusa kihallatszik, akár úgy fejezze is ki a kóta, akár nem.

Az az igazi magyaros chorál, melyhez erőltetés nélkül hozzágondolhatjuk a choriambikus népdal ritmust, a melynek tehat rögtön népdal formája van, amint a ritmus szerint, énekeljük a dallamot. Magyaros choráljaink közt e tekintetben valóságos minta az a szép dallam: „*Az én időm mint a szép nyár*”; ilyen chorálunk ha csak husz is volna, mindjárt nem fognák ránk, hogy mi magyar istenitiszteleteinken német nótákat éneklünk. E mintát szemelött tartva, írtam néhány évvel ezelőtt szerény kísérletképen 6 magyaros chorált, legalább az akart lenni. Kapi barátomnak — a mire nagyon büszke vagyok, megtetszetek, egyesületünk ez idei évkönyvében külön meg is dicsérte. Én azt kívánom, a vallásos ihlet szállja meg az arra hivatottakat, hogy irjanak az Isten dicsőségére és magyar ev. egyházunk üdvére ezekkel sokkal szebb magyar chorálokat. — És most bocsássanak meg kérem, hogy szíves türelmüket ily hosszasan igénybe vettém. Nem tudom lendít-e valamit igyekezetem, mellyel e tárggyal tüzetesebben foglalkoztam, valamit magyar énekes könyvünk fontos ügyén, de kétségkívül gazdag jutalomnak tekinteném, ha ezáltal, a dolgot újra felszínre hozva, iránta az érdeklődést sikerült volna ébrentartani és fokozni.

Kirchner Elek.

Belföld.

Püspöki látogatás a kemenesaljai egyházmegyében. (Folytatás.) Szept. hó 12-én a kis-somlyói anyagyülekezet leány egyházában (az anyagyülekezet látogatása az újonnan épülő templom felszentelési idejére halasztatott el) befejezvé, főt. és mélt. Gyurácz Ferencz püspök úr Dukából a *csöngői* gyülekezet látogatására indult. Délután 3 órakor érkezett meg kíséretével együtt a szeretett főpásztor a *kenyeri* állomásra, hol a csöngői anya- és az ostffy asszonyfai leánygyülekezet egyháztanácsa fogadta.

Másnap az istenisztelet és gyűlés megnyitása előtt az iskolákat látogatta meg és az egyháztanáccsal a lelkészi lakban rövid gyűlést tartott, melynek végeztével megszólaltak a harangok, a nagy számban összegyűlt híveket a templomba hivandók.

A közgyűlés kezdetén ft. püspök felkérte a gyülekezet felügyelőjét és az egyháztanácsot, hogy a lelkész ur által megírt gyülekezeti történetet, a lelkésznek az isteni tiszteleten tartott egyházi beszédével nyomassa ki. Az iskola megtekintése alkalmával tapasztaltatott, hogy a nagyobb iskolában a padok nagyon rossz állapotban vannak, a melyeknek elkészítésére a figyelmet felhíván, örvendetesen vette tudomásul a gyülekezetnek a padok elkészítésére e gyűlésen kimondott határozatot. Az iskola ügyeinek tárgyalásánál kitűnt az, hogy a tandíjat még mindig a tanító szedi be, az iskola rütsére pedig a gyerekek hordják a fát, a melyre nézve ajánlotta a tandíjnak a gondnok által leendő beszédét és egy összegben való megállapítását, valamint kimondta, hogy az iskolafűtésről a jövőben a gyülekezet tartozik gondoskodni, a mely ajánlatokat a gyűlés határozatilag el is fogadott.

A kérdő pontokban adott válaszból az tűnt ki, hogy nincs a gyülekezetnek a jölvők neveinek megörökítésére szolgáló Aranykönyve. Örvendetesen vétetett tudomásul, hogy annak a megszerzésére a gyülekezet buzgó felügyelője, Horváth Ernő úr és neje azonnal ajánlkoztak. Azután a temetőnek rendbentartását, a házi isteniszteletnek gyakorlását, a hétköznapi könyörgéseken szent írási helyek olvasását, gyülekezeti magtár alapítását, a hátralékoknak szigorú betartását, a behajthatlan hátralékok törlését ajánlotta a gyülekezet és lelkész figyelmébe. Egyebekben elismeréssel adózott a gyülekezet elnökségének és egyháztanácsnak a kérdő pontokra adott egyéb jelentéseikért, mind a kért és egyház iránti szeretet kedvező színben feltűntető jelenségekért; azután a gyűlést buzgó imával és a gyülekezetre adott áldásával bezárta és nyomban Ostffy Asszonyfára utazott.

Ostffy Asszonyfán a szép és lélekemelő fogadtatás után püspök ur és a kik csak befértek,

bevonultak az egymásba nyíló két iskolaterembe, a nagyobb rész kívül szorult s ott lett figyelmes hallgatója a történeteknek.

A közgyűlésen a gyülekezet életmozzanatairól szóló jelentésekből örvendetesen vette tudomásul ft. püspök ur, hogy a gyülekezetnek van 300 kötetből álló ifjúsági könyvtára, gyülekezeti magtára, vannak alapítványi tőkéi, ingatlan javai, melyek együtt véve 70318 kor. 59 fillért képviselnek. Van a gyülekezetnek dalárdája és jölvők neveinek megörökítéséreszolgáló kiválóan szép Aranykönyve, melyet istenben boldogult Tresztyenszky János úr, a ki a gyülekezet anyásítására is igen tekintélyes alapítványt tett, — készítettett, a kinek emlékét a jelenlegi felügyelő Fejér István úr a gyülekezetben megörökítendő az elhunyt iránt érzett kegyelete és halála jeléül, annak életmagságu arcképét elkészítettet. A nőket nőegylet alakítására hívja fel a püspök úr, hogy Isten országának építésében kivegyék ők is a részüket; konfirmáció alkalmával a szegények és árváknak emlékül imakönyvet osszanak és az építendő templomban az oltár díszítését vállalják magukra. Még a házi isteni tisztelet gyakorlására buzdít s a hátralékok behajtását, a behajthatlanok törlését az előljáróságnak és az egyház tanácsnak szívére kötvén, a gyűlésen való részvétet, a gyülekezet ügyei iránt való érdeklődést megköszönve, imával és áldással bezárta az ünnepélyt.

Ostffy Asszonyfáról a *k. högyéni* anya- és a *gencsi* leánygyülekezet látogatására indult. Megérkezve a m. gencsi határhoz, a högyéni anya és a m. gencsi leánygyülekezet küldöttei fogadták püspök úr ő méltóságát.

Másnap, vagyis szept. 14-én az iskola megtekintése s a lelkészi iroda megvizsgálása után, hol mindeneket a legjobb rendben talált, harangszó mellett az iskolás gyermekek, felserdült leányok és a tüzoltóság sorsfalai közt bevonult a templomba a szokásos isteniszteletre.

Az isteni tisztelet után tartott közgyűlés megnyitása után az egyháztanács figyelmébe ajánlotta a lelkész által megírt s részben e gyűlésen felolvasott gyülekezet történetének — és az isteni tiszteleten tartott egyházi beszédnek kinyomatását. A kérdő pontoknál kitűnt, hogy a templom javításra szorul, a melynek kapcsán ajánlja ft. úr, hogy az egyháztanács a templom telőzetét szakértő által vizsgálta meg s annak javításáról gondoskodjék, az elavult oltár kerítésnek diszesebb kerítéssel való ellátását eszközölje, és a templomba elhelyezett halottak koporsójára tenni szokott koszorukat távolítsák el. Felkéri továbbá az egyháztanácsot a tandíjnak a gyülekezet előljárósága által leendő beszédére, a híveket ajánlkozásra egy diszesebb „Aranykönyv” megszerzésére, a Nőegyletnek megalakítására, a tanítókat énekkar, ifjúsági egyesület szervezésére és a mennyiben helyi viszonyok engedik vallásos esték tartására. Örvendetes tuda-

másul szolgált az iskola felszerelése, az anyakönyvek, levéltár rendben tartása, a házi isteni tiszteletnek gyakorlása, a nagyértéket képviselő gyülekezeti magtárról, (mely 11852 kor. 83 fill. értéket tesz) való kedvező jelentés. Alapítványai és torony alapja is van az egyházközségnek és kilátásba helyeztetett a toronynak a közel jövőben való felépítése.

Nemes és Pór-Magasiba szept. 14-én késő este érkezett a püspök úr, hol *Bójtós* János lelkész fejezte ki az egyházközség örömét a felett, hogy egy év leforgása után újból körében üdvözölheti szeretett főpásztorát. A püspök ur válaszában biztosította a messze vidéken jóhírnevű egyházközséget arról, hogy fáradságos útján szívesen jött most is körébe, miként egy évvel ezelőtt a diszes templom felszentelésére.

Másnap az istentiszteletet megelőzőleg, az iskolákat tekintette meg a visitáló püspök. A kisebb növendékek tantermében az egyháztanács gyülekezett össze ez alkalomból, melynek figyelmét már előre felhívta püspök ur egy s más intézkedésre. Az istentiszteleten a lelkész I. Kor. 16, 13 vers alapján jól kidolgozott beszédében hévvel, lelkesen arról prédikált: „Mik a vallásnak velünk szemben követelményei?“, a feltett kérdésre ekként válaszolva: 1. Álljatok meg a hitben, 2. Legyetek titaratók a cselekedetben.

A közgyűlésen melegen ajánlotta püspök ur az egyházközségnek, hogy a gyülekezet történetét melynek gondos összeállításáért a lelkésznek köszönetet mondott, ennek beszédével s a mult évi templomszentelés főbb mozzanataival együtt nyomtassa ki. A „kérdő pontok” nyomán kitűnt, hogy e gyülekezet kebelében már 1871-ben alakult olvasóegylet s jelenleg 400 drb. könyv áll tagjai rendelkezésére. Van gyülekezeti énekkara, igen jól rendezett s magas értékre emelt magtára. Midőn ezek felett örömet, másrésztől csodálkozását fejezte ki püspök ur a miatt, hogy ilyen tekintélyes gyülekezetben áldásos tevékenységet kifejtő nőegylet nincsen, azért kéri a gyülekezet nőtagjait, hogy azt megalakítsák. „Aranykönyvet” Tompa Sándorné szül. Szabó Lidia és özv. Guóth Gáborné, született Pfeifer Erzsébet urnók szívességéből az eddig használt, kicsiny „érdemkönyv” helyett itt is szereznek. A gyülekezet anyagi viszonyai rendezettek, alapítókai s alapítványai 6519 kor. 40 fillérenyi összegre szaporodtak. Magtári tőkéje készpénzben és gabonában: 6391 kor. 38 fill. Buzgók a hivek a lelki kincsek gyűjtésében is, a mennyiben az istentiszteletet szorgalmasan látogatják és a házi áhitatosságot gyakorolják, Ezen és még számos örvendetes jelenség a püspök úr elismerését vivta ki s hálás köszönetét fejezte ki dr. *Berzsenyi* Jenő, egyházmegyei felügyelő urnak is, a ki ez alkalommal toronyórára 20 koronát adományozott. Végül azon óhaját nyilvánítva, hogy azok a korlátok, melyek

Ns-Magasi és Pór-Magasi között még fennállanak, minél előbb leomoljanak, a közgyűlést imával bezárta. Isteni tisztelet végeztével offertóriumképen a községi leányiskola javára 27 kor. 03 fill. gyűlt össze.

Ebéd után *Kem-Szt-Márton* meglátogatása következett. A filialis hivek teljes számban várták szeretett főpásztorukat, kit nevükben *Gindli* János, tanító fogadott. Miután imaház nincsen, a szorongásik megtelt iskolában tartatott meg az egyházlátogatási közgyűlés, melyet az esperes buzgó imája s a püspök ur egyházszeretetre buzditó beszéde előzött meg. *Kem.-Szt.-Márton* is egykor virágzó anyagyülekezet volt, érdekesen és nagy gonddal megírt története beszél erről az utódoknak, kik apáik hitéhez ragaszkodva készséggel áldoznak egyházukért. Főt. püspök ur inti is a hiveket, hogy a hitbuzgóságban ne lankadjanak meg, mert ev. egyházunkat ez tartja fenn. Melegen ajánlja a gyülekezet jóltevői emlékének megörökítését az „Arany könyv”-ben, melyet özv. Pottyondy Lajosné, szül. Tompa Mária urnó ajánlott fel. Felhívja továbbá a nőket, hogy Isten országa építésében ők is munkáljanak közre s alakítsanak filialis nőegyletet. Orvendetes tudomásul szolgált, hogy a leánygyülekezetnek van szépen gyarapodó iskolai könyvtára és magtára. A kem.-szt.-mártoni leánygyülekezet megvizsgálásával *Ns-Dömölk* és filiái canonica visitatiója befejeztetvén *Nagy* Sándor lelkész ur az összes gyülekezetek s a maga nevében szívből fakadó háláját tolmácsolta püspök urnak, hogy azokat felkeresve tántoríthatlan egyházszeretetre buzditotta s az ev. hitűségben megerősítette. Öméltósága válaszában dicsérettel emelte ki nevezett lelkész ur érdemeit, mert nagy kiterjedésű gyülekezetében — mely bizvást egy kis esperességhez hasonlítható — mindenütt rendet, pontosságot talált s azután a közgyűlést buzgó imával bezárta.

Éjjeli szállásra *Vönöckre*, az esperes gyülekezetébe utazott püspök ur, kit a határnál *Nagy* József kir. közjegyző, a gyülekezet felügyelője, a lelkészlaknál maga az esperes, a nőegylet nevében pedig egy leányka üdvözölt szívélyes szavakkal. Megérkezése után rövid idő múlva megszólaltak a harangok az Isten házába hívogatva a hiveket, hol az ifjusági egyesület vallásos estélyt tartott, mely alkalommal az egyesület énekkara egyházi énekeket adott elő kéthangon nagy hatással, a tanító felolvasott és néhány ifju vallásos tárgyú költeményt szavalt. Szept. 16-án az isteni tisztelet előtt a tanítólakot és a 2 tanteremmel biró iskolát tekintette meg püspök ur, hol a presbyterium és az ifjusági egyesület várakozott reá. *Vönöckön* az iskola hű kezek vezérlete alatt van. *Weber* Gyula tanító ur valóban rászolgált arra a meleg elismerésre, mellyel a püspök ur kitüntette. Az ifjusági egyesület tagjait nemcsak énekre, hanem műfara-

gásra is tanítja. Be is mutatott több igen csinos kivitelű tárgyat, melyek általános tetszésben részesültek. Buzgalmaért egy ismeretlenül maradni kívánó jóltevő az erkölcsi jutalmon kívül anyagilag is megjutalmazta. Van az iskolának 3 csoportba osztott folyton gyarapodó gazdag könyvtára. A gyülekezet életében észlelt e kedvező benyomás még jobban fokozódott az egyházlátogatási közgyűlésen a „kérdő pontok” tárgyalása és a gyülekezet történetének kivonatos ismertetésekor. Ez ugyanis ki-lévén nyomtatva, csak kivonathban olvastatott fel. Adatai azt a nemes buzgóságot tárták fel, mely nem fáradt el Isten dicsőségének szolgálatában. Van 4614 kor. alaptökeje. Onkéntes adakozásokból begyűlt s a templomra fordított 2171 kor. Vallásos estélyek havonként tartanak, nemkülönbben gyermek istentiszteletek. Nőegylete még 1879-ben alakult s így legrégibb az esperességben. Alapítója Böde Józsefné, szül. Barcza Mária urnő. A templomi szent edények mind nemes ércből vannak stb. E lélekemelő mozzanatok azt bizonyítják, hogy Vönöck méltán sorozható a mintagyülekezetek közé. A multban, ha akadályra talált, legyőzte hitbuzgóságával s a jelenben is mindenek ékesen s a legjobb rendben vannak. Esperes-lelkészre, kinek gondozására több gyülekezet van bízva, helyt áll saját gyülekezetében is és példás buzgóságot fejt ki. Ezért főt. püspök ur a legnagyobb örömet nyilvánítá a tapasztaltak felett. (Folyt. köv.)

A békécsabai presbyterium, miután tudomására jutott, hogy Koren Pál lelkész a lapunkban megjelent cikkét külön lenyomatban is kiadta, s így a helyett, hogy a békét előmozdítani igyekeznek, izgat és békétlenséget idéz elő, egyhangulag elhatározta, hogy ellene legyelmi vizsgálatot kér a felső hatóságnál. Ehhez csak az a megjegyzésünk, hogy Szeberényi L. Zs. nagyon régen, nagyon következetesen izgat és békétlenséget idéz elő, ő ellene miért nem kért már régen fegyelmet a presbyterium, vagy az egyházmegyei elnökség? Hiszen izgatása annyira ment, hogy Zsilinszky Endre felügyelő már nem is egyszer lemondott miatta felügyelői tisztéről?!

Antalfalván Csaplovics János zárjecsí lelkészt választotta meg a gyülekezet. Az antalfalvi lelkészjelölés miatt az egyházmegyei tisztviselők lemondottak állásaikról; a kerületi elnökség utasítására Jeszenszky Nándor nagybecskereki lelkész vállalta el az esperesi hivatal ideiglenes kezelését, az ideiglenes felügyelői teendőket pedig Bielik Antal nagybecskereki egyházi felügyelő teljesíti. Az új választást mentül előbb megtartja az egyházmegye.

Alapköletétel és orgona avatás. Ritka szép ünnepet ült a *kassai* ágost. hitv. evangélikus I. egyház mult hó 16-án: temploma alapköletételének száz éves fordulóját és az új orgona felavatásának ünnepét.

Az ünnep alkalmából a templom új, diszes ru-

hát öltött, külseje és belseje is renováltatott és Isten dicsőségére ünnepi fényben ragyogott. Ha ez az egy tény is az egyházközség élő tagjainak áldozatkészségét hirdeti — mert hiszen a renoválás sok pénzbe került — az új orgona elhunyt jeleseinek dicsőségét zengi. Kiválóan sokat áldoztak az orgona alapra özv. Záhr Rezsóné, ez áldott emlékü hölgy és Fleischer Gusztáv, a jeles volt polgártársunk, a ki életében a kassai egyházat adományaival áldozatkészségesen támogatta.

Az ünnepély a magas, intelligenciájú egyházhoz méltóan folyt le. A színültig megtelt templomban ifj. Draskóczy Lajos, eperjesi lelkész, és a kassai elárvelt egyház adminisztrátora mondott felavató, *Homola J. ev. lelkész* pedig egyházi beszédet. Utóbbi nyomtatásban már megjelent (b. lapunk mult számát.), előbbi az egyház évkönyvében lesz megörökítve.

Az új orgonát a Rieger cég készítette és ezzel az van mondva, hogy jeles mű. Külsőleg impozáns, összhangban a templom oltárával és szoszé-kével és belsőleg oly präcis kitünő szerkezetével és mechanikájával, hogy minden ízében dicséri — a világhírű céget. Kívánatos hogy e kiváló hangszer mesterileg kezeltessek, mert avatatlan kéz könnyen csorbát ejthet rajta.

Ez alkalommal is elismerésre méltán tarthat számot id. *Beller Károly*, az egyháznak jeles gondnoka, a ki egyszersmind a kassai kereskedelmi világnak is disze.

Hogy a kassai I. egyház virágzik és anyagiilag rendezett, azt jó részt az ő fáradozatlan buzgóságának köszönheti. A templomi épület és belsejének ronoválása is az ő műve. Ő fáradozott, kalkulált, levelezett, munkát és időt áldozott, csak-hogy minden sikerüljön. És sikerült. A hálás egyház bizonyára az ő érdemeit méltatva, az aranykönyvbe iktatja nevét.

Az egyetemes evang. theol. akadémia tanári kara kiváló erők szives közreműködésével „Protestáns esték” címen az e célra legalkalmasabb hőjti és adventi időben építő és ismeretterjesztő felolvasásokat rendez. E felolvasások a vallás, nevelés, történelem és társadalom körébe vágó közérdekű tárgyakkal foglalkoznak. A felolvasások rendje. XVII. sorozat. I. November 26-án: Protestáns nemzeti költészet. Kovács Sándor theol. akad. tanár. II. December 3-án: Tamás evangélioma. Raffay Sándor theol. akad. tanár Versek. Albert József ev. lyc. tanár. III. December 10-én: Jób könyve. Jónás János felsőbb kereskedelmi iskolai igazgató. IV. December 17-én: A pozsonyi evang. egyház múltjából. Schrödl József ev. lyc. tanár. Berekesztő. Dr. Masznyik Endre theol. akad. igazgató tanár.

Prorestáns esték Pozsonyban. Az adventi időszak beköszöntével az egyet. ev. theol. akadémián ismét megkezdődtek a nyilvános felolvasó estélyek.

A mostani XVII-ik cyclust mult szombaton (nov. 26-án) Kovács Sándor theol. tanár nyitotta meg „Protestáns nemzeti költészetünk“ c. felolvasásával. A magyarhont protestantismus történetének alapos ismerője s kiváló művelője felolvasásának keretében jellegzetes vonásokban tüntette fel a XVI. és XVII. század pszichológiai álfapotát s ennek folyamán érdekesen bizonyította és igazolta a kor hangulatának tükröződését az azon korbéli protestáns költészeti megnyilatkozásokban. A tanulságos és élvezetes felolvasás osztatlan elismerésben részesült. Az estély műsorát Jónás András theol. ügyes szavalata s a theologusok karának két cboraléneke egészítette ki.

Lelkészválasztás. A trencsénmegyei Podluzsánban f. hó 27-én lelkészi állomásra 5 pályára közöl nagy szótöbbséggel Vitéz Lajos a dunáninnen ág. hitv. ev. egyházkerület missiólelkésze választott meg.

Irodalom.

Virágfakadás címmel a napokban új szépirodalmi lap indult meg a fővárosban, melyet *Endrődy* Béla szerkeszt, a fiatal magyar írók színe-java támogatásával. A lap célja az, hogy a nagyközönséggel megismertesse a jövő Magyarország még fejlődésben levő íróit, hogy egytömörítse azon ambiciózus fiatal embereket, kiknek élete az irodalomé lesz. A „Virágfakadás” első száma 16 oldal terjedelemben, Mühlbeck Károly művészi címképével, gyönyörű kiállításban jelent meg. Tartalma: Beköszöntő: Endrődy Béla. Idyll, Első szerelem (versek): Farkas Imre. A kis hercegasszony: Miklós Jenő. Ősz lesz (vers): Kürthy György. Ejszakai találkozás: Sómezey Sándor. Emlékek (vers): Endrődy Béla. A virágok postása: Tormay Cécile, Tavaszról álmodom (vers): Vikár Z. Vera. A havason: Gagyí Jenő. Művészet. Zene. Irodalom. A „Virágfakadás” előfizetési ára egész évre 8 kor. Fél évre 4 kor. Havonként kétszer jelenik meg. Kiadóhivatal Budapest, IV., Váci-u. 60.

Radó „Firdúsi”-ja, a világirodalom egyik legnagyobb költőjének e mesteri tolmácsolása, mely eddig csak drágább kiadásban volt kapható, most — legalább részben — bejutott a „Magyar Könyvtár” 15 krajcáros füzetek közé is, s ezzel bizonyosan el fogja érni azt a népszerűséget, amelyet minden tekintetben megérdemel. A „Ferdün és fiai” című epizód — ezt tartalmazza a füzet — egyik legfenségesebb része a hatalmas keleti eposznak és ez olcsó kiadásban az iskola olvasmányai között is csakhamar elfoglalja majd az őt megillető helyet. Radó Antal alapos bevezetéssel is ellát a gyönyörű verseit. — Tágkörű érdeklődésre tarthat számot a most megjelent „Magyar Könyvtár”-sorozat 393. száma is, mely a hún történet legbecsebb forrásművéből, az Attilánál követségbe járt

Priskos rhetornak elbeszéléséből adja a legfontosabb részeket, Szilágyi Sándor jeles új fordításában és magyarázataival. — A sorozatot kiegészíti az újabb francia irodalom egyik legbájosabb regénye, Jeanne Mairé „Áldozat”-a, mely érdekes mesével tiszta, nemes irányt egyesít és főképp családi körben fog tetszést találni. Fái Béla gondos fordításában jelent meg és a 393—394. számokat képezi. — A „Magyar Könyvtár” összes számairól teljes jegyzéket bárkinek ingyen küld a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) részvénytársaság vagy bármely könyvkereskedés.

Prot. egyh. és isk. lap. „A protestánsok és az 1848-i XX. t. c.”. Szijj Sámuel emlékezete. A rendi és áldozó papság fejlődése a három első században. Az egyház socialis feladatai, Vegyes házassági statisztika. Képes családi hetilap (kis tükör). A szeptesi XXIV. városi lelkészi fraternitása.

Üzenetek.

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozunk.

M. Gy. A cikk írója nevét nem árulhatom el. — **P. L.** A Raffay kátét csak előlegesen beküldött ár átvétele után küldjük meg, mert az utólagos beszédre nézve sok kellemetlen tapasztalatunk van már.

Pályázat.

A rozsnýói áll. segélyezett ág. hitv. ev. főgymnásiumnál egy

mennyiségtan-természettani

tanszék töltendő be, melyre a kinevezés joga az állammal kötött szerződés értelmében a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztert illeti.

A rendes tanár javadalma 2400 kor. törzsfizetés, mely üresedés esetén 2800, illetőleg 3200 koronára emelkedik, 400 kor. lakásbér és öt izben 200—200 kor. korpótlék.

A kinevezett tanár jogos és kötelezett tagja az állami orsz. nyugdíjintézetnek.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítésüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz címzett folyamodványukat a rozsnýói ág. hitv. ev. főgymnásium igazgatóságához 1904. december hó 17-ig nyújtják be.

Okleveles pályázó hiányában a tanszék helyettes tanárral töltetik be, kinek javadalma évi 1600 k.

Pályázhatnak ág. hitv. ev. tanárok és tanárjelöltek.

A kinevezett tanár állását 1905. év január 1-én tartozik elfoglalni.

Rozsnýó, 1904. nov. 27-én

Dr. Hajcsi Sándor

felügyelő.

118. 1—1

Szántó József

igazgató.

Pályázat

a *margonyai* (Sáros m.) tót-magyar nyelvű ág. hitv. ev. egyház

lelkészi állomásra.

Javadalom: 1. Telek jövedelem 174 K. 2. Párbér 220 K. 3. Munkaválság 154 K. 4. Kézpénz 123 K. 20 f. 5. Patronátusi jutalék 224 K. 6. 10 öl fa 100 K. 7. Stóla jövedelem 150 K. 8. Alapítványok kamatai 80 K. 9. Offertoriumok 20 K. összesen 1245 K. 20 f. Ezenkívül congrua 1600 koronáig 873 K. 40 f. A kellően felszerelt folyamodványok f. évi dec. 20-ig alólírott espereshez küldendők.

Zsegnye, u. p. Eperjes 1904. nov. hó.

Bánó Árpád Hajdu János
esperességi felügyelő. 116. 2—2. esperes.

Világhírű!

a „REKORD“ festészeti műintézet a kiválóan sikerült életnagyságu arcképeiről, melyeket elismert művészek által készített. Számos (kir. közjegyző által hitelesített) elismerőlevél a világ minden tájáról. 96—20—11

Elsőrangú képek árai:

Olaj-, aquarell- és pastellfestésben fénykép után
48—63. cm. nagyságban ára . . . 20 korona
Legfinomabb kivitelű Blom-, Platin-
és krétarajz ára . . . . . 5 korona

Részletes árjegyzék bérmentve.

Egy életnagyságu képet készítünk mindenkinek teljesen ingyen, ha részünkre 3 rendelést szerz és azokat egyenkint vagy egyszerre beküldi

„REKORD“ festészeti műintézet

Budapest, VII., Rottenbiller-utca 46.

Pályázat

a gyomai ág. h. evangélikus egyház

lelkészi állására.

Szolgálati nyelv: német, magyar.

Javadalom:

1. Szabad lakás.

2. Évi 940 kor. 56 fillér.

3. 42 hold szántóföld (1200 □-öles) és egy zsellérföld használata.

4. Stóla:

a) Esketés 2 korona.

b) Prédikációs temetés 2 korona.

c) Enekszóval való temetés könyörgéssel 40 fillér.

d) Keresztelés és avatás 70 fillér.

e) Úrvacsora-oszláskor és a sátoros ünnepeken offertorium.

E jövedelem esetleg annyiban szenvedhet — de előnyös — változást, hogy az egyház a föld használatát 1446 koronával megváltja s a lelkész fizetését — nem számítva a stóla-jövedelmet — 2400 koronára kiegészíti.

A kellően felszerelt folyamodványok alulírott esperes hivatalába dec. hó 18-ig küldendők.

Békéscsaba, 1904. november hó.

Dr. Zsilinszky Endre Csepregi György
egyhm. felügyelő. 120. 2—1 arad-békési esperes.

Pályázat.

A tiszai ág. h. ev. egyházkerülethez tartozó brassói magyar esperességbe kebelezett krizbai ág. h. ev. magyar ajkú egyházközségben a

rendes lelkészi állásra

pályázat hirdettetik.

Kötelesség: híványszerűleg megállapítva.

Fizetés: kényelmes lakáson és tartozékain kívül kézpénzben évi 1390 korona, a mely fizetés néhány év múlva a megválasztott lelkész részére díjlevelében már most 1890 koronában fog biztosítani, továbbá 2 drb. szántó és kaszáló haszonélvezeti joga és a szabályszerűen megállapított palást díj.

A pályázati kérvények felszerelve folyó évi december 10-ig alulírt főespereshez lesznek be-terjesztendőek.

Brassó és Apáczta 1904. nov. 26-án.

Skita Mihály Bohus Pál
egyhm. felügyelő. 118. 1—1. főesperes.

Pályázat.

A szerém vármegyéhez kebelezett ujpázuai ág. evang. 8 osztályú községi német ajkú népiskolánál egy önálló

vallástaniító

alkalmazandó.

Kötelessége: mind a nyolc osztályban tanítani a vallást. **Fizetése:** 800 kor. kézpénzben, ötödévi pótlék fejében 100 korona és szabadlakás helyett 200 korona évente.

Pályázhatnak okleveles tanítók is.

Felhívtnak mindazok, a kik ezen állásra pályázni szándékoznak, hogy folyamodványaikat f. é. december végéig hozzám beküldeni szívesek legyenek.

Neudorf—Vinkoveci 1904 nov. 28.

Abaffy Miklós
119. 1—1. ág. evang. esperes.

Minden család pénzt takarít!!!

Remek 6. szem. kávé készlet minden színben csak 95 kr. f. 1'40 f. 19'0	Finom ajour 6 szem. kávé készlet minden színben csak f. 2'20 f. 2'90 f. 3'45	111. 26-5.		Remek 6 szem. vászon Damaszt Garnitúra csak f. 2.10 f. 2.90 f. 3.40 f. 3.90	Szép mintázott vászon törülköző 6 drb. csak f. 1.25 f. 1.72 i. 1.90 f. 2.10
30 rőfös vég csodavászon csak f. 3'65.	30 rőfös vég bőrvászon csak f. 4'15	30 rőfös vég írlandi vászon csak f. 4'95	30 rőfös vég Gyöngy vászon csak f. 54.5	30 rőfös vég rumburgi vászon csak 5.60	30 rőfös vég I-a rumburgi vászon csak f. 6.40
50 rőfös vég bőr vászon csak 8'25	50 rőfös vég írlandi vászon csak f. 9'45	50 rőfös vég rumburgi vászon csak f. 10'40	30 rőfös vég jó minőségű chiffon csak f. 4'65	30 rőfös vég R. Chiffon csak f. 5.40	30 rőfös vég R. R. Chiffon vászon f. 6.85
3 rőfös vég csikos kanavász csak f. 3'25	30 rőfös vég csikos és kockás I-ma kanavász csak f. 4'55	30 rőfös vég finom kanavász csak f. 5'40	35 rőfös vég kanavász különlegesség csak f. 6'40	30 rőfös vég fehér csikos csinvat ágyhuzatra csak f. 6.35	30 rőfös vég virágos fehér csinvat ágyhuzatra csak f. 7'40
Remek női ing vászonból, kézi himzéssel csak 85 kr. f. 1'15 f. 1'55	Remek női Chiffon ing schweizi himzéssel csak f. 1'10 f. 1'42 f. 1'74	Remek női háló Corseta nagy választékban csak 98 kr. f. 1'25 f. 1'56	Remek női chiffon nadrág csak 90 kr. f. 1'18 f. 1'45	Remek Chiffon alsó szoknyák himzéssel csak f. 1.35 f. 1.75 f. 2,25	Remek Cloth és posztó alsó szoknyák csak f. 1'65 f. 2'15 f. 3'22
Varrás nélküli vászon lepedő 2 mtr. hosszú és 1½ mtr széles csak 92 kr.	Varrás nélküli remek vászon lepedő 2 mtr hosszú, 1½ mtr. széles csak f. 1'05	Nemzetközi keresk. ügynökség Budapest, Kerepesi-ut 65. sz. i.e.		Remek selyem Cloth paplan minden színben csak f. 3.95	Remek Caschmir paplan minden színben csak f. 3'55.

„MAYER“ gépgyár

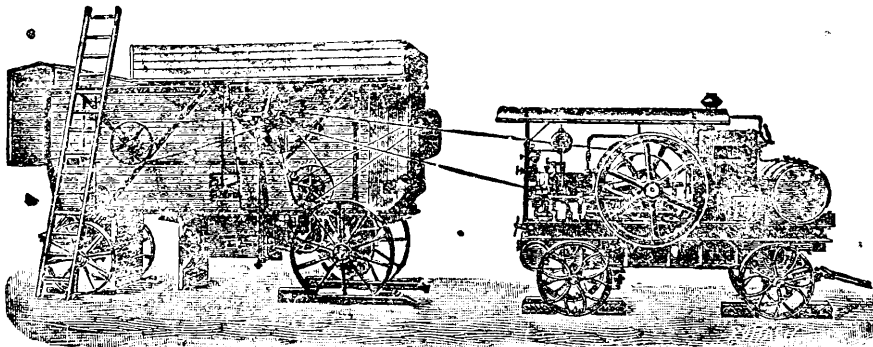
vas- és fémöntöde részvény-társaság SZOMBATHELY.

Raktár: Budapest, V., Lipót-körut 15.

Készít mindennemű

Gazdasági gépeket, ^{kitűnő} szerkezetű Benzin és szivógáz-motorokat ²⁻⁵⁰ lóerőig
Benzin-motoros cséplőkészletek.

Legelőcsőbb üzem!

Tűzveszély kizárva!

25 25-22

Malomépítészet : Új hengerek, minden e szakmába vágó gép gyártása. Teljes műmalmberendezések.

Különlegesség: Legújabb szerkezetű csavaros és szabad. víznyomású borsajtók.

Osborne D. M.-féle világhírű amerikai arató és kaszáló gépek magyarországi kizárólagos képviselőisége.

* Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
* Kívánatra minden szükségletre külön költségveté